

Jellemző a szovjet magatartásra a földosztásról szóló rendelet vitája. Nagy Ferenc, amikor elképedve látta, hogy minden ésszerű javaslatára leszavazzák, kérdőre vonta Tildy Zoltánt, aki így felelt neki: „*Tegnap magához kéretett bennünket Vorosilov marsall (SZEB elnöke) és előlta a földreform mértékét és végrehajtásának időtartamát is.*”⁶

Az európai háború befejeződésével azonban lassan megkezdődött a magyarországi állapotok konszolidációja. A kormány Budapestre költözött, a nemzetgyűlést kiegészítették a Dunántúli területek képviselőivel és korlátozták a spontán jellegű Nemzeti Tanácsok hatáskörét. Az államfői jogok egy részének ideiglenes gyakorlására pedig létrehozták a háromtagú Nemzeti Főtanácsot. A nyár végére a jaltai konferencia döntése értelmében Magyarországon is elhatárolták a parlamenti képviselőválasztások megtartását. Mielőtt azonban az új választások megtartásával az ideiglenes kormányzás véget ért volna, a nemzetgyűlésre még várt egy fontos feladat. Az immár teljes számban összehívott nemzetgyűlés ugyanis 1945. IX. 5-13. között hat rövid ülésen törvénynyé emelte az Ideiglenes kormány fontosabb rendeleteit, azaz utólag legitímálta önmagát. Ugyancsak ekkor alkották meg a választási törvényt is. A XI. 4-i országgyűlési választásokkal, az új kormány XI. 15-i megalakulásával és az új nemzetgyűlés XI. 29-i megnyitásával véget ért a magyar parlamentarizmus történetének legnehezebb időszaka. A győztesek „megengedték” Magyarországnak, hogy kikászálódjon a háború szakadékból, és elinduljon az új sztálinista szakadékok felé.

Baják László

„Én lettem az Ideiglenes Nemzetgyűlés jegyzője”

*Vörös Vince kisgazdapárti politikussal
beszélget Sári Katalin*

Vörös Vince Kisbicsérdén született 1911. február 23-án. 1933-1937-ig földműves, aranykalászos gazda; 1937-1942-ig a Kalászos Mozgalom vezetője. 1943-ban részt vett a szárszói konferencián. 1942-ben a Magyar Parasztszövetség kalászos szakosztályának elnöke, 1943-1945 között a Magyar Parasztszövetség alelnöke, 1945-1948 között főtitkára. 1935 óta tagja a Független Kisgazda-, Földmunkás és Polgári Pártnak, megyei titkár, 1945-1947 között főtitkárhelyettes. Az 1944. december 21-22-én lezajlott Ideiglenes Nemzetgyűlés jegyzője, 1947-ig nemzetgyűlési képviselő. 1990-1994-ig kisgazdapárti országgyűlési képviselő, az Országgyűlés alelnöke.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlésre 1944. december 21-én került sor Debrecenben, ahol hazánk tiszántúli, alföldi, dél-dunántúli területének felszabadulása után összetült a törvényhozó gyűlés. A képviselők összetétele: MKP 71, FKGP 55, SZDP 38, Nemzeti Parasztpárt 16, Polgári Demokrata Párt 12, szakszervezetek 19, pártonkívüliek 19. A képviselőket a nemzeti bizottságok által összehívott népgyűlések delegálták. December 22-én került sor az Ideiglenes Nemzeti Kormány megválasztására, amely 1945. novemberi nemzetgyűlési választások után feloszlott.

Az Ideiglenes Nemzeti Kormányt az Ideiglenes Nemzetgyűlés 1944. december 22-én választotta meg a következő összetételben: az MKP 3, az SZDP 1, a Független Kisgazdapárt 2, a Nemzeti Parasztpárt 1 és a pártonkívüliek 4 miniszteri tárcát kaptak. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány elnökétl Dálnoki Miklós Bélát választotta, aki 1945. november 15-én lemondott és az új kormány megalakítására Tildy Zoltán kapott megbízást.

⁶ U.o. 145. old.

IDEIGLENES NEMZETGYÜLÉS

Képviselői igazolvány

Jelen igazolvány telmutatója

Vörös János

úr

az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője. Személye
serhetetlen és Magyarország felszabadított területén
szabad mozgási lehetőséggel bír.
Debrecen, 1944. december hó 23.

(FKGP), kultuszminiszter – gróf Teleki Géza (pártonkívüli), földművelődési miniszter – Nagy Imre (MKP), kereskedelmi miniszter – Gábor József (MKP), igazságügyi miniszter – Valentiny Ágoston (SZDP), közellátási miniszter – Faraghó Gábor (pártonkívüli), népjóléti miniszter – Molnár Erik (MKP), iparügyi miniszter – Takács Ferenc, honvédelmi miniszter – Vörös János.

Az Ideiglenes Nemzetgyűlés Előkészítő Bizottságának alelnöke Debrecen város polgármestere – Dr. Vásáry István.

• *Beszélgetésünk témája ezúttal nem a négy évnyi parlamenti munka, hanem az 50 évvel ezelőtt történt események felidézése, az Ideiglenes Nemzetgyűlés, illetve az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakulása, amelyen Ön is részt vett, sőt, megválasztották Önt az Ideiglenes Nemzetgyűlés jegyzőjének. Hogy emlékszik vissza azokra a napokra, 1944. decemberére? Mikor tudta meg, hogy Debrecenbe kell mennie?*

Lengyelországban, a 104-es számú személyirányító állomáson dolgoztam és a háború tragikus kimenetele rám is nagyon mély benyomást tett. Amikor vissza kellett vonulnunk, a parancsnoktól szabadságot kaptam, és éppen akkor értem haza falumba – Bakonyára (Baranya megye) –, amikor átvonultak az orosz csapatok. Zaveljev ezredes, a szovjet hadosztályparancsok egy éjszakát a házukban töltött. Másnap értesítést kaptam Kovács Bélától – a Kisgazdapárt főtitkárától, akit 1947-ben Szibériába hurcoltak –, hogy azonnal menjek át hozzá Patacsra, mert onnan mennünk kell Pécsre, mivel a szovjet városparancsnokság működési engedélyt ad a Kisgazdapártnak, a Kommunista Pártnak és a Szociáldemokrata Pártnak. Elmentem Kovács Bélához és a szovjet városparancsnokkal találkozáva elmondtuk a Kisgazdapárt működési lehetőségét. A városparancsnok kifejezte azon óhaját, hogy a három párt működjön együtt; a város és a megye gazdasági, kulturális életét próbáljuk újra beindítani. A beszélgetés után ezen is munkálkodtunk, igaz, nem sok lehetőségünk volt, mert a háború átvonult Baranya megyén is. Kerékpáron, lóháton közlekedtünk, és úgy tartottuk a kapcsolatot.

1944. december 16-án érkezett Pécsre az Ideiglenes Nemzetgyűlés Előkészítő Bizottság megbízásából Vas Zoltán és gróf Teleki Géza (Teleki Pál fia), akik közölték, hogy az ország főlsszabadult területein mindenütt küldöttek mentek ki. Elmondtuk, hogy megpróbálunk mi is Baranyában (Pécsen) naggyűlést összehívni, ahol küldötteket választunk az ideiglenes Nemzetgyűlés megalakulására. A pécsi Nemzeti Színházban december 17-én – vasárnap – került sor a naggyűlésünkre. Ezen a naggyűlésen 15 küldöttet választottak a három párt részéről. Igaz, kis vita kerekedett előzőleg, mert akkor még Baranyában a Kisgazdapárt volt túlsúlyban; a Kommunista Párt nem nagyon működött, és a Szociáldemokrata Párt inkább csak a bányavidéken és a város egyes kerületeiben tevékenykedett. Vass Zoltán azt mondta, szó sem lehet arról, hogy

a Kisgazdapárt többségben kerüljön be a nemzetgyűlésbe, mert a szovjet csapatoknak köszönhetjük, hogy az Ideiglenes Nemzetgyűlés megalakul. Ennek hallatán mi – kisgazdapártiak – csillapítottuk Kovács Bélát, hogy ne kerüljön sor veszekedésre a számarány vonatkozásában. Azt mondtuk neki: ha a kommunisták 1-2-vel többen lesznek, fogadjuk el; az a lényeg, hogy valóban az országnak legyen Ideiglenes Nemzetgyűlése és kormányja, hogy legyen, aki kézbe veszi az ország ügyeinek intézését. Így történt meg a választás december 17-én a pécsi Nemzeti Színházban. De kérdés volt, hogyan jutunk el Debrecenbe, ugyanis akkor nem járt a vonat, meg semmi. A szovjet csapatok állandóan jöttek Nyugat felé, és a Dráva térségében még harcot vívtak egymással a szovjet és a német csapatok.

A pécsi szovjet városparancsnok felajánlott részünkre két ponyvás teherautót, amivel eljuthatunk Debrecenbe. Örömmel fogadtuk ajánlatát, habár tudtuk, nem lesz valami kellemes az utazás, mert hideg tél volt akkor. Fáztunk a ponyvás teherautón, de fűtött bennünket az a gondolat, hogy valóban új nemzetgyűlés jöhet létre, és végre demokráciát építhetünk, s talán az addigi évek, évtizedek alatti küzdelmeink gondolatát – az új nemzetgyűlés létrejöttével – meg tudjuk a későbbiekben valósítani.

Másnap reggel indultunk. Nehéz volt a közlekedés, mert szembe jöttek a szovjet csapatok. Szege dig jutottunk el. Nagyon lucskos, havas volt az út, és azért is lassan haladtunk előre, mert a két ponyvás tehergépkocsi között személygépkocsi is haladt, amelyben két idősebb professzor utazott, akik nem bírták volna ki a teherautón való utazást, úgyhogy e személygépkocsi miatt – amelyik a nagy locs-pocsban csak lassan haladt előre – meg-megálltunk. Még a szovjet gépkocsivezető rá is szólt a sofőrre: „Malenkov! Miért nem maradt maga otthon?”

• *A kisgazdapártiak közül kik ültek a ponyvás teherautón?*

Négyen jutottunk be Baranyából az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe: Kovács Béla Patacsról, Perr Viktor katolikus pap Pécsről, Kis Tóth József Málomból és én.

• *Tehát Szegeden megálltak útközben?*

Igen, aztán másnap indultunk tovább Debrecenbe igen nehéz körülmények között, mert a hidakat fölrobbantották, és rosszak voltak az útviszonyok.

• *Debrecenben hol volt a találkozásuk?*

Az Arany Bika Szállóban fogadtak bennünket, ott adtuk le a megbízólevelünket, amit Pécsen kaptunk.

• *Milyen sorrendben zajlott a programjuk?*

Először a párt saját képviselőjével tartott megbeszélést, és azt követően került sor a pártközi megbeszélésekre, ahol főképpen a miniszteriségek, államtitkárságok elosztása került szóba.

• *Gondolom, nem volt ez sima egyezkedés!...*

Itt nagy viharok voltak a Kommunista Párttal szemben, mert a Kisgazdapárt szerette volna a földművelési és a belügyi tárcát, ők viszont ragaszkodtak mindkét miniszteri tárcához. Végülis kompromisszum született: ne legyen se a kommunista pártiaké, se a kisgazdapártiaké, hanem a Nemzeti Parasztpárt adjon minisztert Erdei Ferenc személyében; úgyhogy ő lett a belügyminiszter, habár – mint később megtudtuk – ő is nagyon elkötelezettje volt a Kommunista Pártnak.

• *Az Ideiglenes Nemzetgyűlés első napjának mi volt a napirendje?*

December 21-én délelőtt még mindig pártközi megbeszélések folytak. Hogy ezt az időt kihasználjuk, református, katolikus istentiszteleteken vett részt a képviselők nagyobb része. Délután három óra tájban kezdődött meg az Ideiglenes Nemzetgyűlés.

• *Hol volt az Ideiglenes Nemzetgyűlés helyszíne?*

A Református Kollégium oratóriumában, ahol 1848-ban Kossuthék a parlamentet tartották, ott jöttünk mi is össze. Ilyen nagy áhítattal a Himnuszt még addig nem énekeltek, mert mindannyian úgy gondoltuk, hogy valóban új országépítés kezdődik, ami

később – sajnos – nem úgy alakult, ahogy szeretttük volna. De akkor ott – az Ideiglenes Nemzetgyűlés idején – ez a hit töltött el bennünket!

•*Ki elnökölt?*

Vásáry István volt az első nap elnöke – a bevezető elnök –, aki Debrecen polgármestere volt, és ő volt az elnöke az 1944. december 12-én összeült Ideiglenes Nemzetgyűlést Előkészítő Bizottságnak is. Első ténykedése az első napi ülésnek az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnökének megválasztása volt. Dr. Szentpéteri Kun Bélát javasolták elnöknek, de vele kapcsolatban a Kommunista Párt debreceni tagjai kifogást emeltek, mondván, ő a régi rendszer híve, és őt semmiképpen nem fogadják el. Szentpéteri Kun Béla is felszólalt és kérte, idős korára való tekintettel mellőzzék személyét. Nagy vihar kerekedett az elnök megválasztása miatt! A parlamenti egyik része Szentpéteri-t kívánta megválasztani, a másik része meg Juhász Nagy Sándor debreceni professzort. A vita végén Juhász Nagy javasolta, hogy az elnök rendelkezjen ötperces szünetet és az alatt megtárgyaljuk, ki legyen az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnöke. Az ötperces szünet alatt Szentpéteri Kun Béla eltávozott, mert akkor már semmiképpen sem akarta elvállalni az elnöki posztot. Ekkor az összegyűlt pártközi értekezlet úgy döntött – mivel Juhász Nagy Sándor sem kívánta elvállalni –, hogy Dr. Zsedényi Béla miskolci jogász-professzort jelölik, akit aztán az Ideiglenes Nemzetgyűlés meg is választott elnökének.

Dr. Balogh István beterjesztette az Ideiglenes Nemzetgyűlés Szózatát. Ez volt az első napirendi pont, amely a nemzethez szólt; a háború kimeneteléről, amelyben Magyarország nem kíván tovább részt venni. Kifejezésre juttatta, hogy a háborúban való részvételt országunk kényszer hatására tette. Szólt a földreformról és a magántulajdon sérthetetlenségéről, a demokrácia kiépítéséről. Az ország jövőjének kiépítése szempontjából ezt a Szózatot kell elfogadnunk. A Szózat megvitatására minden párt részéről egy-egy felszólaló jelentkezett.

•*Ki szólalt fel a Független Kisgazdapárt részéről?*

Dr. Erdős János nyíregyházi ügyvéd főispán, Kovács Béla és B. Szabó István, aki Békés megyei képviselő volt. Kovács Béla már nem az első napirendi ponthoz, hanem másnap – december 22-én – szólalt föl az Ideiglenes Nemzeti Kormány nyilatkozatával és az ország ügyeinek vitelére szóló felhatalmazással. Tehát az első nap a Szózattal kapcsolatos hozzászólások, másnap pedig a Politikai Bizottság megválasztásával kapcsolatos javaslat hangzott el. Másnap viszont a Politikai Bizottság ülése alatt felfüggesztették az Ideiglenes Nemzetgyűlés ülését azzal, hogy a Politikai Bizottság tárgyalja meg a leendő miniszterek személyét és a miniszterelnökre tegyenek javaslatot. A Politikai Bizottságba 22 személyt választottak, minden párt részéről arányosan. Ekkor nekem szólt dr. Balogh István – mivel én nem lettem a Politikai Bizottság tagja, hanem az Ideiglenes Nemzetgyűlés jegyzőjének jelöltek –, hogy én is menjek velük, mert rám fontos feladat vár.

•*Milyen légkörben és hogyan zajlott a politikai bizottsági ülés?*

Rendhagyó módon! Mert nem ültünk az asztal köré, hanem a vezető politikusok csoportosulásai során zajlott le a tárgyalás folyamata.

•*Kik voltak ezek a „vezető politikusok”?*

Gerő Ernő, dr. Balogh István, Révai József. A kormány összeállításánál négy személyt kijelöltek Moszkvában, ahol már előzetesen tárgyalt a magyar küldöttség. A jelöltek között volt Dálnoki Miklós Béla, Vörös János, Nagy Imre és Faraghy Gábor, úgyhogy rájuk már nem kellett javaslatot tenni. Ekkor zajlott le az a bizonyos vita, hogy ki legyen a belügy-, illetve földművelési miniszter: végül belügyminiszternek Erdei Ferencet, földművelési miniszternek – az elkövetkező földreform miatt, moszkvai döntésre – Nagy Imrét kívánta az MKP jelöltetni, tehát a kisgazdapárti elképzelés nem valósullatott meg. Végül is a Független Kisgazdapárt elfogadta ezt az álláspontot.

A következőképpen alakult a kabinet összeállítása: Dálnoki Miklós Béla vezérezté-

des lett a miniszterelnök, a belügyminiszter dr. Erdei Ferenc (Nemzeti Parasztpárt), a pénzügyminiszter dr. Vásáry István (FKGP), a külügyminiszter dr. Gyöngyösi János (FKGP) – habár annak idején nem voltunk biztosak abban, hogy ő nem-e az MKP támogatásával került-e hozzánk –, a kultuszminiszter gróf Teleki Géza (pártonkívüli), a honvédelmi miniszter Vörös János (pártonkívüli), a földművelési miniszter Nagy Imre (MKP), a kereskedelmi miniszter Gábor József (MKP), az igazságügyi miniszter dr. Valentiny Ágoston (SZDP) – ő egyébként Szeged polgármestere volt annak idején –, az iparügyi miniszter Takács Ferenc (SZDP), a közellátási miniszter Faraghó Gábor lett, aki kecskeméti paraszti családból származott és úgy gondoltuk, hogy ő kiszagdapárti szimpatizáns. Eleinte úgy éreztük, de aztán eltűnt a Kiszagdapárt életéből és pártonkívülként működött. Molnár Erik lett a népjóléti miniszter, akit ugyancsak pártonkívülként deklaráltak, de az MKP tagja volt.

•Hogyan alakultak a másnapi, december 22-i események?

Másnap megalakult az Ideiglenes Nemzeti Kormány, és a miniszterelnök felolvasta az Ideiglenes Nemzeti Kormány a szózatát, illetve nyilatkozatát, amely szerint a felhatalmazást meg kell adni az Ideiglenes Nemzeti Kormánynak az ország ügyeinek intézésére, és meg kell kötni a fegyverszüneti szerződést, és a német hadsereggel szemben el kell határolódni; a szövetségi viszonyt fel kell bontani. Ezek voltak az Ideiglenes Nemzetgyűlés főbb témái.

Tehát két napig – december 21-22 – tartott az Ideiglenes Nemzetgyűlés. 3-4 órás ülésre került sor mindkét napon a hozzászólásokkal együttesen. Harmadnap – december 23-án – kaptuk meg a képviselői igazolványunkat. Aznap – ugyancsak szovjet teherautókkal – utaztunk vissza, mindenki a lakóhelyére. Mi Pécsre utaztunk és útközben több nagyobb településen, városban megálltunk, és kihirdettük, hogy megalakult az Ideiglenes Nemzetgyűlés és a kormány is, amit nagy lelkesedéssel vett a nép, mert az a bizonytalan helyzet mindenkit aggasztott, hogy nincs vezetése az országnak, mi lesz Magyarország jövője. Az emberek megnyugodva vették tudomásul, hogy megalakult az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány.

•Mikor érkeztek haza?

Karácsony estéjére érkezünk lakóhelyünkre.

•Köztudott, hogy a Független Kiszagdapárt volt a németellenes nemzeti ellenállás legerősebb „motorja”. Nem tartották méltatlannak azt, hogy az Ideiglenes Nemzeti Kormányban mindössze két kiszagdapárti kapott miniszteri tárcát?

Mi azt szeretnénk volna, ha egyenlő arányban kapunk miniszterséget. Annak idején azonban azt láttuk, hogy a szovjet csapatok, illetve kormány támogatásával a Szovjetunióból hazakerült emigránsok kerültek a hatalomban túlsúlyba, és nekünk már akkor engedelményeket kellett tenni azért, hogy a Kiszagdapárt is részesüljön az ország irányításában. Ahogy Vas Zoltán mondta Kovács Bélának: „Ha nem akarjátok elfogadni a számarányt, nélkülöttek is megcsináljuk!” Tehát nekünk alkalmazkodni kellett a helyzethez. Mivel Faraghó Gábort kiszagdapárti közellátási miniszternek tudtuk akkor, az az arány valahogy kiegyenlítődött, de később aztán nekünk kevesebb miniszteri tárca jutott. Annyiban a Független Kiszagdapárt is részesedett, hogy a belügyi államtitkár Kovács Béla, a földművelési államtitkár pedig Vásáry József (Vásáry István testvére) lett.

•Őn milyen pozíciót kapott az Ideiglenes Nemzetgyűlésben?

Én az Ideiglenes Nemzetgyűlés jegyzője lettem. Az a feladat jutott részemre, amit Balogh István mondott, amikor a politikai bizottsági ülésen megállapodtak a miniszterek személyére vonatkozóan, negyedéves lapot adott a kezembe, amelyen az Ideiglenes Nemzeti Kormány fogadalomtétele volt legépelve. Azt mondta nekem Balogh István, amikor az Ideiglenes Nemzetgyűlés elnöke felszólít, ezt a miniszterek előtt olvassam fel és ők utánam mondván fogadalmat tesznek, hogy hűen és becsületesen

szolgálják az ország érdekeit. Most is kedves emlék és örömmel tölt el, hogy az első demokratikus nemzetgyűlésnek jegyzője lehettem, amely bölcsője volt a mostani demokráciának – igaz, a későbbiekben Magyarország élete nem úgy alakult, ahogy mi szeretnénk volna –, és ilyen minőségben jelentős szerepet tölthettem be az ország politikai életében.

Benkő József székely polihisztor

(1740-1814)

Légy egészségben jóakaró olvasó! s műveimet ütéld meg jóakarólag. Írtam 1777-ben május 8-án, Közép-Ajtán, a melyet lovas és gyalog székely határőrök, s kevés nemesi jobbágy – mind tisztességes emberek laknak; de mely az erdélyi főiskolák, valamint a főrangúak könyvtáraitól messze van, s éppen ezért a hazai dolgok megírására nem eléggé alkalmas.

Benkő: Transsilvania – Előszó

A Hargita déli része, a Persányi- és a Baróti-hegységek által körülzárt területet nevezik Erdővidéknek. E kis medencét bal oldalról a magának utat kereső Olt határolja. A sűrű bükkösök rejtekéből előbukkanó Ajta-pataka falvakat összekötve siet az Olt felé, hogy majd egyesült erővel folytassák útjukat. A Kárpát-medence keleti csücskében megbúvó parányi tájegység távol van minden nevesebb szellemi központtól. A zártság azonban csak földrajzi, hiszen e falvak népéből nemzetünknek olyan nagyjai sarjadtak, mint Baróti Szabó Dávid, Benkő József, Bölöni Farkas Sándor, Kriza János, Benedek Elek. Most, halálának 180-ik évfordulóján, a felvilágosodás korának székely polihisztorára, Benkő Józsefre emlékezünk.

Benkő József Bardócon született, ahol apja, Benkő Mihály papi szolgálatot teljesített. Gyermekkora és életének java része Középjáráshoz köti. Némelyik életrajzírója előszeretettel ad előnevet neki, pedig ő maga ilyet diákkora óta nem használt, ugyanis nagyenyedi tanára, Ajtay Abod Mihály megtiltotta az Ajtai név használatát. Középkiskoláit Székelyudvarhelyen és Nagyenyeden végezte, ahol teológiát is hallgatott.

A múlt iránti érdeklődése korán megmutatkozott. Diákkorában már régi okmányokat és nyomtatványokat kutatott fel. Elveszettnek hiit, értékes kéziratot tett tanárai asztalára. Növényneveket is gyűjtött, és Bod Péter munkatársa volt Pápai Páriz Ferenc szótárának új kiadásában. Enyedi tanulmányait befejezve, 1767-ben nem a nyugat-európai egyetemek felé vette útját, hanem édesapja gyengélkedése miatt a középjárai papi hivatalt töltötte be. A hazatérés azonban nem jelentett elszigetelődést. A megkezdett anyaggyűjtést tovább folytatta, levelezett és utazott. Gyakran helyettesítette magát és beutazta Erdély nagy részét. Útjai során történeti, földrajzi, botanikai, nyelvészeti és néprajzi adatokat jegyzett fel. Kutatásainak első jelentősebb eredménye az erdővidéki református egyházkerületről írt, kéz-